รายงานการประเมินผล
โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชน ผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชน ในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเซียแปซิฟิค(RECOFTC) ระหว่างกรกฎาคม 2554 – มีนาคม 2556

เสนอต่อ

คณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต

โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (Mangroves For the Future)

จัดทำโดย

รองศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต เวชกิจ

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สิงหาคม 2556

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	2
วิธีการประเมินผล	4
ผลการประเมินผล	6
- การประเมินวัตถุประสงค์ ผลลัพธ์และผลผลิต	6
- การประเมินตามกรอบ CIPP Model	9
- ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน	13
- ข้อเสนอแนะ	14
- การประเมินความพึงพอใจต่อผลการดำเนินโครงการ	15
บทสรุปการดำเนินงานโครงการ	17
สรุปและข้อเสนอจากการประเมินผล	20
เอกสารอ้างอิง	22
ภาคผนวก	23
- ภาคผนวก ก แนวทางการประเมินผลโครงการ	24
- ภาคผนวก ข กำหนดการการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อประเมิน ติดตามผลและเรียนรู้	26
- ภาคผนวก ค รายนามผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อประเมินผลโครงการ	27
- ภาคผนวก ง งบประมาณดำเนินการตามกิจกรรมโครงการ	28
- ภาคผนวก จ สรุปผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์โครงการ	29
- ภาคผนวก ฉ ประมวลภาพกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ	43

คำนำ

ชุมชนใน 6 ตำบลของจังหวัดตราด ซึ่งอยู่ในท้องที่อำเภอเมือง 5 ตำบล ได้แก่ ชุมชนบ้านเปร็ดในและบ้านคลองหลอด (อ่าวกรูด) ในตำบลห้วงน้ำขาว ชุมชนบ้านอ่าวขาม ในตำบลอ่าวใหญ่ ชุมชนบ้านท่าระแนะในตำบลหนองคันทรง ชุมชนบ้านท่าตะเภาในตำบลหนองเสม็ด และชุมชนพรงลำบิดในตำบลหนองโสน รวมทั้งชุมชนบ้านท้ายเขาในตำบลน้ำเชี่ยว อำเภอแหลมงอบ ได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอยู่ก่อนแล้ว โดยมีกิจกรรมการดำเนินงานสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนของท้องถิ่น ที่มุ่งไปสู่การจัดการระบบนิเวศชายฝั่งอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน รวมทั้งการมีสภาพแวดล้อมที่ดีของท้องถิ่นและประเทศชาติเป็นการสืบเนื่อง

การดำเนินงานของเครือข่ายในเบื้องต้นประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง แต่ยังคงต้องได้รับการสนับสนุน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากชุมชนเองมีศักยภาพจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ดำเนินงาน ทางศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิค (RECOFTC : Regional Community Forestry Center for Asia and the pacific) ภายใต้การร่วมมือในด้านงบประมาณบางส่วนจากโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (MFF : Mangroves For the Future) จึงได้สนับสนุนเครือข่ายให้ดำเนินงาน “โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้สู่ชุมชนในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด” เพื่อมุ่งในการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง โดยใช้กิจกรรมการดำเนินงานต่างๆ โดยเฉพาะการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ให้เกิดความเข้มแข็งและขยายผลสู่ชุมชนข้างเคียง รวมทั้งชุมชนอื่นๆ ต่อไป โดยได้ดำเนินการในช่วงเดือนกรกฎาคม 2554 จนถึงเดือนมีนาคม 2556

บัดนี้โครงการดังกล่าวได้สิ้นสุดระยะเวลาการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ จึงจำเป็นต้องมีการประเมินผลการดำเนินงานในด้านประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการ การประเมินปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพและการเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน การประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการ รวมทั้งการสำรวจความพึงพอใจและข้อคิดเห็นจากชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อการนำไปใช้ในการพิจารณาปรับปรุงการดำเนินงานในโอกาสต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจักส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลน ที่มีผลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติเป็นการต่อเนื่องต่อไป

วิธีการประเมินผล

การประเมินโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชนในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด ครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบการประเมินและการรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. รูปแบบการประเมิน ได้ใช้รูปแบบการประเมินที่ประยุกต์มาจากแนวคิดของ Stufflebeam (1971) ที่เรียกว่า CIPP Model ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ระบบของการดำเนินโครงการ (System Approach) ได้แก่

1.1 C ได้แก่ Context Evaluation เป็นการประเมินบริบทก่อนและหลังดำเนินการโครงการ สำหรับบริบทก่อนดำเนินการโครงการ ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการกำหนดให้มีโครงการเกิดขึ้น อันนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินงาน

สำหรับบริบทหรือสภาพแวดล้อมหลังการดำเนินการโครงการ ได้แก่ ผลกระทบ (Impact) ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานที่นอกเหนือไปจากวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการ ซึ่งอาจอยู่ในความคาดหวังหรือนอกเหนือจากความคาดหวังของผู้ที่เกี่ยวข้องก็ได้

1.2 I ได้แก่ Input Evaluation เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงานอันมีผลต่อความราบรื่นของกระบวนการและความสำเร็จของการดำเนินงานและวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้ ทรัพยากรที่สำคัญ ได้แก่ คน วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ เวลา เป็นต้น

1.3 P ได้แก่ Process Evaluation เป็นการประเมินกระบวนการหรือขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการที่กำหนดและปฏิบัติจริงในช่วงเวลาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ซึ่งมีกิจกรรมต่างๆ หลายกิจกรรมทั้งที่ดำเนินการโดยผู้รับผิดชอบโครงการ รวมทั้งภาคีหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.4 P ได้แก่ Product Evaluation เป็นการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการที่ได้กำหนดเอาไว้มากน้อยเพียงใด โดยการเปรียบเทียบกับค่าดัชนีชี้วัดที่กำหนดไว้ในข้อเสนอ โครงการที่ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการ

การประเมินโดยใช้ CIPP Model ทำให้ได้ข้อมูลทั้งในเชิงสนับสนุน(ด้านบวก) และข้อมูลในเชิงอุปสรรค (ด้านลบ) ต่อการดำเนินงาน ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดมีผลเกี่ยวข้องถึงกัน รวมทั้งสามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการปรับปรุงหรือพัฒนาการดำเนินงานโครงการในโอกาสต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพตามกรอบแนวคิดในภาพที่ 1 และภาคผนวก ก

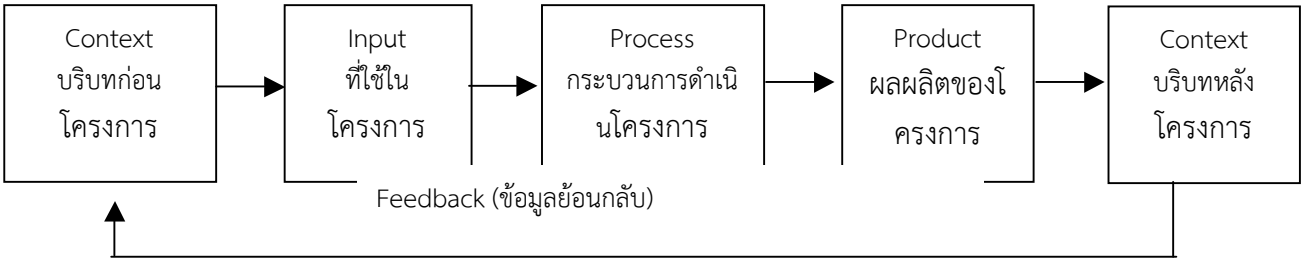

ภาพที่ 1 แนวคิดการประเมินโครงการโดยใช้ CIPP Model

2. การรวบรวมข้อมูลการประเมิน

การประเมินโครงการครั้งนี้ได้กำหนดให้มีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

2.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่ ข้อเสนอการดำเนินงานโครงการที่ RECOFTC ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินงานจากโครงการ MFF รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชนในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด ข้อมูลและเอกสารเผยแพร่ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้าน เปร็ดใน

2.2 การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ได้ทำการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการเกี่ยวกับรายละเอียดการดำเนินงานโครงการจากผู้รับผิดชอบโครงการของ RECOFTC และผู้นำชุมชนที่ร่วมรับผิดชอบการดำเนินงานของเครือข่ายทั้ง 6 ตำบล และตัวแทนของโครงการ MFF รวมทั้งการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อกระบวนการผลผลิตและผลกระทบจากการดำเนินงานโครงการจากประชาชนที่เกี่ยวข้อง

2.3 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

ได้ทำการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการโดยเชิญภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ ผู้นำเครือข่ายทั้ง 6 ตำบลที่ดำเนนงานโครงการ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการของ RECOFTC ผู้แทนของโครงการ MFF ผู้แทนจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 26 คน โดยจัดในวันที่ 3-4 สิงหาคม 2556 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดตราด ตามเอกสารภาคผนวก ข และ ค เพื่อให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโครงการตามกรอบแนวคิดของ CIPP Model ประเมินทั้งในด้านปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินงาน (ด้านบวก) และปัจจัยที่เป็นอุปสรรค (ด้านลบ) ต่อการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคในภาพรวมที่สำคัญต่อการดำเนินงานโครงการที่ผ่านมา ตลอดจนข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้นำการประเมินความพึงพอใจต่อผลผลิตโครงการที่เกิดขึ้น เพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานโครงการในโอกาสต่อไปอีกด้วย

2.4 การสำรวจพื้นที่โครงการ ได้ออกทำการรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของผลผลิต (Product) ได้ทำการตรวจสอบในพื้นที่และจากรายละเอียดผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ ผลลัพธ์และผลผลิต ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ โดยมีงบประมาณทั้งสิ้น 74,000 US.$ (ภาคผนวก ง) ตามเอกสารที่ RECOFTC ได้สรุปไว้ตามภาคผนวก จ (ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิค 2556) แล้วทำการสัมภาษณ์ผู้นำและเสนอในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกด้วย

ผลการประเมินผล

1. การประเมินวัตถุประสงค์ ผลลัพธ์และผลผลิต

RECOFTC ได้ดำเนินงานโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง โดยชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชนในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2554-มีนาคม 2556 ปรากฏผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ 2 ข้อ
โดยมีผลลัพธ์และผลผลิตของแต่ละวัตถุประสงค์ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การประเมินวัตถุประสงค์ ผลลัพธ์และผลผลิตโครงการ

วัตถุประสงค์	ผลลัพธ์	ผลผลิต
1. ศักยภาพของชุมชนนำร่องในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่ 6 ตำบลของอำเภอเมือง และอำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด เกิดการพัฒนาเพิ่มขึ้น	1.1 ทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุน การเพิ่มศักยภาพชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งได้รับการพัฒนา	1.1.1 การปรับปรุงศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านเปร็ดใน จำนวน 2 กิจกรรม ดังนี้ 1) ปรับปรุงสถานที่เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้บ้านเปร็ดในแล้วเสร็จในเดือนธันวาคม 2554 2) จัดซื้ออุปกรณ์และจัดทำนิทรรศ การสำหรับศูนย์เรียนรู้แล้วเสร็จในเดือนธันวาคม 2554
	1.2 องค์ความรู้ประสบการณ์และบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลน ได้รับการพัฒนา รวบรวม และเผยแพร่	1.2.1 การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและบทเรียนของชุมชน ดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูลชุมชนเปร็ดในและชุมชนนำร่องได้รับการเผยแพร่แล้วเสร็จในเดือนธันวาคม 2554 2) รวบรวมและจัดทำชุด ความรู้และรายชื่อผู้รู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งแล้วเสร็จในเดือนธันวาคม 2554 1.2.2 การผลิตสื่อและเผยแพร่

ตารางที่ 1 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ผลลัพธ์	ผลผลิต
		องค์ความรู้ทางด้านการจัดการทรัพยากรชายฝั่งที่รวบรวมไว้ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ โรลอัพ การจัดนิทรรศการ การออกอากาศทางโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง การจัดทำอัลบั้มรูป การจัดทำคู่มือและเอกสาร และการใช้ facebook 1.2.3 การสร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน จำนวน 3 เรื่อง
	1.3 ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืนเพิ่มขึ้น	1.3.1 มีการฝึกอบรมและการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลน ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการจำนวน 4 หลักสูตร โดยมีสื่อประกอบการฝึกอบรมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ 2) การพัฒนาวิทยากรท้องถิ่น จำนวน 20 คน และสนับสนุนให้วิทยากรท้องถิ่นดำเนินการโครงการร่วมกับชุมชน 3) การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนนำ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ผลลัพธ์	ผลผลิต
		ร่อง 6 ชุมชน และถ่ายทอดความรู้จาก การดำเนินงาน รวมทั้งสิ้น 6 กิจกรรม

2. แนวคิดศูนย์เรียนรู้ชุมชนได้รับการพัฒนาสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งและเกิดการขยายผล	2.1 ความร่วมมือระหว่างชุมชนในเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพิ่มขึ้น	2.1.1 การพัฒนาแผนการจัดการป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่งในระดับชุมชนของชุมชนเปร็ดในและชุมชนนำร่อง 6 ชุมชน 2.1.2 การจัดตั้งและกลไกการบริหารจัดการกองทุนชุมชนเพื่อการจัดการป่าชายเลนในพื้นที่ 5 ชุมชน 2.1.3 การพัฒนาศักยภาพของกรรมการ ผู้นำชุมชน เยาวชนและบุคลากรที่เกี่ยว ข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและกองทุนจัดการป่าชายเลน โดยร่วมกิจกรรมในการศึกษาดูงาน การประชุมสัมมนา และการฝึกอบรม จำนวน 12 กิจกรรม 2.1.4 การปรับปรุงและพัฒนาศูนย์ข้อมูลชุมชนบ้านเปร็ดใน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้สนใจได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงาน รวมทั้งมีการจัดสัมมนาเพื่อสรุปบทเรียนและแนวทางในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน

2. การประเมินตามกรอบ CIPP Model

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยมีผู้นำที่เป็นตัวแทนจากทั้ง 6 ตำบล เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของ RECOFTC ผู้แทนของโครงการ MFF และบุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 26 คน ได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานโครงการ ทั้งในด้าน C-Context หรือบริบทก่อนและหลังโครงการ ด้าน I-Input หรือทรัพยากรที่ใช้ดำเนินงาน P-Process หรือกระบวนการดำเนินโครงและ P-Product หรือผลผลิตจากโครงการ สามารถสรุปได้ในตารางที่ 2-6 นอกจากนี้ยังได้รวบรวมปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่ได้เสนอไว้ในหัวข้อ 3 และ 4 รวมทั้งความคิดเห็นทางด้านความพึงพอใจต่อผลผลิตของโครงการ ซึ่งได้แสดงไว้ในหัวข้อที่ 5 และตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 2 การประเมินสภาพแวดล้อม (Context) ก่อนการดำเนินการโครงการ

เชิงบวก	เชิงลบ
1. มีบทเรียนจากการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและกลุ่มต่างๆ ที่ประสบผลสำเร็จอยู่แล้วในบางชมชน 2. ต้องการให้ชุมชนมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์มากขึ้น 3. ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรป่าชายเลนและรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน 4. การรวมพลังทำให้ได้เครือข่ายที่เข้มแข็งใน การจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืนและเชื่อมโยงการอนุรักษ์ทรัพยากรร่วมกัน 5. ได้มีเวทีศึกษาเรียนรู้ในทรัพยากรและการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมอย่างยั่งยืน 6. คาดหวังเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับชุมชนอื่นๆ 7. เป็นการต่อยอดจากโครงการเครือข่ายหกตำบลโดยเน้นการเป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อนำร่องในตำบลอื่นต่อไป	1. สภาพแวดล้อมของประเทศถูกทำลายสมควรได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น 2. บทเรียนจากการทำลายสิ่งแวดล้อมของชุมชนในอดีตมีส่วนสร้างความเสียหายต่อชุมชน 3. การจัดการป่าชายเลนเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ 4. ชุมชนขาดความรู้และความเข้าใจการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ 5. มีความขัดแย้งระหว่างชุมชนที่ต้องการเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน 6. ขาดหลักสูตรการจัดการป่าชายเลนที่เป็นภาคปฏิบัติให้แก่เยาวชนในพื้นที่ 7. องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรของชุมชนยังไม่มีการรวบรวมอย่างเป็นรูปธรรม 8. การดำเนินงานของกลุ่มและเครือข่ายยังขาดการขับเคลื่อนที่ชัดเจนและขาดอำนาจการต่อรองกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 9. ขาดกลไกในการสนันสนุนการดำเนินงานของกลุ่มในชุมชน

ตารางที่ 3 การประเมินทรัพยากร (Input) ที่ใช้ในโครงการ

เชิงบวก	เชิงลบ
1. มี RECOFTC เป็นหน่วยงานให้การสนับสนุนที่เข้มแข็ง 2. มีหลายหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงาน เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมการพัฒนาชุมชน สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม มูลนิธิกองทุนไทย มูลนิธิอุทกพัฒน์ ม.เกษตรศาสตร์ ม.บูรพา 3. ทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนของชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ 4. ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาป่าชายเลน	1. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งไม่ให้การสนับสนุนและไม่ให้ความสำคัญต่อโครงการ 2. คนในชุมชนบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือไม่เสียสละในการดำเนินงานและรอคอยการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก 3. ชุมชนขาดความรู้เรื่องสื่อ 4. องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในบางด้านยังไม่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน 5. เจ้าหน้าที่ภาคสนามยังไม่เพียงพอ 6. งบประมาณที่สนับสนุนมีจำนวนน้อย 7. อุปกรณ์ในการดำเนินการบางด้านยังไม่เพียงพอเช่น GPS คอมพิวเตอร์

5. เยาวชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 6. คนในตำบลส่วนใหญ่มีความสามัคคีกันดี 7. ผู้นำชุมชนมีความเสียสละต่อการดำเนินงาน 8. มีงบประมาณสนับสนุนกองทุนป่าชายเลน 9. คณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดตราดเป็นประธาน ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน	8. ระยะเวลาในการดำเนินการโครงการน้อยเกินไปและขาดความต่อเนื่อง

ตารางที่ 4 การประเมินกระบวนการ (Process) ของการดำเนินโครงการ

เชิงบวก	**เชิงลบ**
1. มีกระบวนการดำเนินการของโครงการที่เป็นขั้นตอน และมีความชัดเจนเป็นอย่างดี 2. มีการดำเนินการกิจกรรมที่สอดคล้องความต้องการ ของชุมชนและมีความต่อเนื่อง 3. มีการจัดการให้ความรู้ในหลายรูปแบบ โดยเฉพาะการศึกษาดูงานนอกพื้นที่ การวิจัยท้องถิ่น การอบรมสัมนา การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดแนวคิดในการนำมาปรับใช้ในชุมชน 4. มีการอบรมการเป็นวิทยาการที่เป็นการเพิ่มศักยภาพ ให้กับชุมชน 5. มีกระบวนการอบรมที่ทำให้เข้าใจง่าย โดยมีการบรรยาย การจัดกิจกรรมและใช้วิทยากรที่เหมาะสม กับแต่ละกิจกรรม 6. มีการจัดการฝึกอบรมทำให้ได้รับความรู้เพิ่มเติม และนำมาใช้จัดการบริหารทรัพยากรชุมขนที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ 7. มีการดำเนินงานโครงการร่วมกับเจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นอย่างดี	1. การดำเนินงานบางช่วง ยังขาดความต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ควรมีการติดตามและประสานงาน พร้อมทั้งให้คำแนะนำแก่ชุมชน 2. กระบวนการในการจัดการทรัพยากรชุมชน และกลไกในการดำเนินการบางด้านยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร 3. มีการดำเนินงานของหน่วยงานอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงและทับซ้อนกับโครงการในพื้นที่ 4. มีการขัดแย้งกันในชุมชนเกี่ยวกับการหาประโยชน์จากการตัดไม้ยืนต้นเพื่อจำหน่ายของคนบางส่วน 5. ชุมชนไม่สามารถให้ความร่วมมือกับโครงการได้ในบางฤดูกาล เนื่องจากต้องประกอบอาชีพของตนเอง 6. การบริหารจัดการงบประมาณในช่วงเริ่มต้นของโครงการค่อนข้างล่าช้า เนื่องจากขาดความเข้าใจในระบบของหน่วยงานให้ทุน

ตารางที่ 5 การประเมินผลผลิต (Product) ตามวัตถุประสงค์และผลผลิตของโครงการ

เชิงบวก	เชิงลบ
1. มีกองทุนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการจัดการป่าชายเลนและชายฝั่งของชุมชน 2. ชุมชนมีองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรและบริหารกองทุนในชุมชนมากขึ้น 3. แกนนำได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของชุมชน 4. ประชาชนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจโครงการและเข้าร่วมโครงการมากขึ้น 5. มีแหล่งเรียนรู้ที่มีการถอดบทเรียนเรื่องพืชและสัตว์ในป่าชายเลน รวมทั้งด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรในชุมชน 6. มีหลักสูตรท้องถิ่นเกิดขึ้นในชุมชน 7. เยาวชนได้รับการปลูกฝังให้รู้จักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ 8. มีผลการวิจัยชุมชนในด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและชายฝั่ง 9. มีกฎและกติกาที่ชุมชนตั้งขึ้นเพื่อการจัดการทรัพยากรชุมชน 10. ทรัพยากรชุมชนได้รับการอนุรักษ์ ได้แก่ สัตว์น้ำชายฝั่ง หอยพันธุ์พื้นเมือง ปูดำ ป่าจาก ธนาคารปูม้า ฯลฯ 11. มีแหล่งรวบรวมพันธุ์ไม้ป่าชายเลนของจังหวัดตราด 12. ทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชนได้รับการสำรวจ เพื่อตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในช่วงเวลาต่างๆ 13. มีองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการดำเนินงานในวิถีชีวิตจริงและสภาพธรรมชาติของชุมชน	1. ขาดแผนที่ป่าชุมชนสำหรับบางหมู่บ้าน 2. ขาดแผนที่การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรชุมชนจากอดีต จนถึงปัจจุบัน 3. วัสดุอุปกรณ์ในศูนย์เรียนรู้ยังไม่ครบถ้วน เช่น ตู้เก็บเอกสาร โปรเจคเตอร์ และเครื่องฉาย LCD 4. อุปกรณ์ในการสื่อสารให้ความรู้ของบางชุมชนยังไม่เพียงพอ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องฉายLCD และโปรเจคเตอร์ 5. แผนยุทธศาสตร์ในการสนับสนุนแนวคิดศูนย์เรียนรู้ชุมชนยังไม่มีการจัดทำให้เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง 6. กองทุนการจัดการป่าชายเลนชุมชนของบางหมู่บ้านยังมีจำนวนเงินไม่สูงเท่าที่ควร

ตารางที่ 6 การประเมินสภาพแวดล้อม (Context) หลังการดำเนินงานโครงการ

เชิงบวก	เชิงลบ
1. ชุมชนมีความตื่นตัวและตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรชุมชน รวมทั้งให้ความร่วมมือกับโครงการมากขึ้น 2. มีการนำความรู้ประสบการณ์ไปต่อยอดและประยุกต์ใช้ในชุมชน เช่น การท่องเที่ยว การจัดตั้งเครือข่ายในและนอกชุมชน การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ โดยการสนับสนุนจากแหล่งทุนต่างๆ 3. มีการสร้างข้อตกลงในชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง 4. คนในชุมชนทั้งผู้ใหญ่และเยาวชนให้ความร่วมมือกับชุมชนมากขึ้นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน 5. มีแนวร่วมในการรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น 6. มีการนำบทเรียนของโครงการไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอื่น 7. มีแนวคิดในการเชื่อมโยงการจัดการป่าชุมชนระดับท้องถิ่นสู่ระดับภูมิภาค และระดับโลก 8. เยาวชนในชุมชนรักและผูกพันกับชุมชนมากยิ่งขึ้น 9. การรวมตัวของคนในหกตำบลมีการขยายฐานความคิดสู่การต่อรองและเสนอนโยบายภาคประชาชนต่อภาครัฐ 10. ทรัพยากรป่าชายเลนและสัตว์น้ำของชุมชนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นกว่าในอดีต 11. ชุมชนมีการขยายแนวคิดในการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน เช่น โครงการหยุดจับร้อยคอยจับล้าน 12. ชุมชนมีแนวคิดในการนำทรัพยากรจากป่าชายเลนมาแปรรูปเพื่อให้เกิดประโยชน์และมูลค่าผลผลิต	1. คนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการยังขาดความเข้าใจและมีความคิดเชิงลบต่อโครงการ 2. ผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนถูกมองในทางลบว่าต้องการผลประโยชน์ส่วนตัวจากการมีส่วนร่วมโครงการ 3. ผู้นำชุมชนต้องเสียสละการทำงานโครงการทำให้มีเวลาส่วนตัวน้อยลง 4. ชาวประมงบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการปล่อยสัตว์น้ำที่มีขนาดเล็กเกินไปตามข้อกำหนด

3. ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน

3.1 ผู้นำบางคนมีงานรับผิดชอบการดำเนินงานพัฒนาชุมชนหลายด้าน ทำให้ไม่มีเวลาทุ่มเทในการดำเนินงานโครงการเท่าที่ควร

3.2 การเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมืองระดับท้องถิ่นของบางชุมชน มีผลต่อการให้ความร่วมมือของคนบางกลุ่ม

3.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งยังไม่ให้ความสำคัญและสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ

3.4 ชุมชนยังไม่มีการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

3.5 คนในชุมชนบางส่วนไม่สามารถให้ความร่วมมือกับกิจกรรมบางด้านของโครงการได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากต้องประกอบอาชีพส่วนตัว และการประสานงานจากโครงการในระยะเวลาที่กระชั้นชิด

3.6 คนในชุมชนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนตามหลักวิชาการ และกฎระเบียบที่ชุมชนกำหนด

3.7 ขาดความปลอดภัยให้แก่อาสาสมัครของชุมชนในการป้องกันดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง

3.8 การมีส่วนรวมของเยาวชนต่อการดำเนินงานของกิจกรรมมีข้อจำกัด เนื่องจากติดภาระกิจเรื่องการเรียน

3.9 สถานศึกษาในชุมชนบางแห่งไม่ให้ความสำคัญและไม่สนับสนุนนักเรียนเข้ามาร่วมกับโครงการ

3.10 ขาดความชัดเจนในพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเอกชนที่ถูกคลื่นและลมทะเลกัดเซาะจนชายฝั่งพังเสียหาย และไม่มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อีกแล้ว

3.11 การดำเนินกิจกรรมบางด้านของโครงการ ยังไม่สอดคล้องและตรงกับความต้องการของชุมชนเท่าที่ควร

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาสนับสนุนแผนงานงบประมาณและทรัพยากรแก่ชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

4.2 ควรส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องที่ ท้องถิ่น และชุมชน ได้ร่วมมือกันในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างเป็นรูปธรรม

4.3 ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจและศึกษาดูงานชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นบทเรียนต่อการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในด้านการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

4.4 ควรมีช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชน ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความรู้ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งให้ทันกับสถานการณ์ที่เป็นจริง

4.5 ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานด้านการประกอบอาชีพและจุดน่าสนใจของชุมชน ให้สาธารณชนรู้จักอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างโอกาสบางด้านให้ชุมชน เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ Homestay การแลกเปลี่ยนความรู้

4.6 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนควรมีวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องมือต่างๆ ที่ครบถ้วนเหมาะสมกับภารกิจของศูนย์ที่กำหนดไว้

4.7 ควรนำบทเรียนและความรู้จากการดำเนินงานโครงการมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นและสถานศึกษาในพื้นที่ของเครือข่าย และขยายผลสู่ระดับจังหวัดในโอกาสต่อไป

4.8 ควรต่อยอดความรู้และประสบการณ์ที่เกิดขึ้น สู่การปฏิบัติและการประกอบอาชีพของคนในชุมชนและเครือข่าย ตามศักยภาพของแต่ละท้องถิ่นให้ยั่งยืนต่อไป

4.9 การดำเนินงานโครงการควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไปในอีกช่วงเวลาหนึ่ง เนื่องจากกิจกรรมบางด้านยังต้องการความต่อเนื่องให้ประสบผลสำเร็จและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

4.10 หน่วยงานราชการส่วนกลาง จังหวัดตราด องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นๆ ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ควรมีแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ในทิศทางเดียวกันและมีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน

5. ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน

ตารางที่ 7 การประเมินผลความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการ

ผลการดำเนินงาน	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1. การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้	4.12	มาก
2. การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและบทเรียนชุมชน	3.71	มาก
3. การรวบรวมประสบการณ์และความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง	4.06	มาก
4. การจัดทำสื่อเผยแพร่ความรู้	3.76	มาก
5. การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	4.06	มาก
6. การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรในท้องถิ่น	3.82	มาก
7. การฝึกอบรมและศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรชุมชน และชายฝั่งอย่างยั่งยืน	4.53	มากที่สุด
8. การจัดตั้งกองทุนชุมชน	3.94	มาก
9. การพัฒนาบุคลากรในการบริหารจัดการกองทุนชุมชน	3.82	มาก
10. การจัดตั้งเครือข่ายชุมชน	4.41	มากที่สุด
ระดับความพึงพอใจในภาพรวมของโครงการ	4.36	มากที่สุด

หมายเหตุ 1. ระดับความพึงพอใจ

ระดับ 5 = มากที่สุด

ระดับ 4 = มาก

ระดับ 3 = ปานกลาง

ระดับ 2 = น้อย

ระดับ 1 = น้อยที่สุด

2. เกณฑ์การแปลผล

> 4.2 – 5.0 = มากที่สุด

> 3.4 – 4.2 = มาก

> 2.6 – 3.4 = ปานกลาง

> 1.8 – 2.6 = น้อย

1.0 – 1.8 = น้อยที่สุด

สรุปผลการดำเนินงานโครงการ

1. วัตถุประสงค์และพื้นที่ดำเนินการ

โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชนในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด ซึ่งดำเนินงานโดยศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนภูมิภาคเอเชียแปซิฟิค โดยการสนับสนุนของโครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (Mangroves For the Future หรือ MFF) และมีองค์กรภาคีดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ เครือข่ายจัดการทรัพยากรชายฝั่ง 6 ตำบล จังหวัดตราด กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลน บ้านเปร็ดใน ตำบลห้วงน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด องก์การปกครองส่วนท้องถิ่น 6 ตำบล จังหวัตตราด ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 (น้ำเชี่ยว ตราด) มูลนิธิกองทุนไทย และสถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินการระหว่างเดือนกรฎาคม 2554 – มีนาคม 2556

มีสาระสำคัญของการดำเนินงานตามที่ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิค (2556) ได้สรุปไว้ดังนี้

โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชน ในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด มีวัตถุประสงค์เชิงพัฒนา *“เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง โดยชุมชนที่มีการจัดตั้งขึ้นแล้ว ในด้านการถ่านทอดความรู้และการพัฒนาปรับปรุงวิธีการจัดการทรัพยากร เพื่อให้แน่ใจว่าจะมีการจัดการระบบนิเวศชายฝั่งอย่างยั่งยืน และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ชายฝั่ง ได้รับการคุ้มครองและมีการพัฒนาปรับปรุง”* และวัตถุประสงค์โครงการ 2 ข้อ ได้แก่

1.1 ศักยภาพของชุมชนนำร่องในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ในพื้นที่ 6 ตำบล ของอำเภอเมืองและอำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด เกิดการพัฒนาเพิ่มขึ้น

1.2 แนวคิดศูนย์เรียนรู้ชุมชน ได้รับการพัฒนา สนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็ง และเกิดการขยายผล

โครงการมีการดำเนินการระหว่างเดือนกรกฎาคม 2554 ถึง เดือนมีนาคม 2556 รวมทั้งสิ้น 21 เดือน โดยมีพื้นที่เป้าหมายในชุมชนนำร่อง 7 แห่ง ได้แก่ บ้านเปร็ดใน บ้านคลองหลอด (อ่าวกรูด) บ้านอ่าวขาม บ้านท่าระแนะ บ้านท่าตะเภา บ้านพรงลำบิด(ปากคลองน้ำเชี่ยว) และบ้านท้ายเขา โดยมีภาคีในการดำเนินงาน คือ เครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง 6 ตำบล จังหวัดตราด กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนา ป่าชายเลนบ้านเปร็ดใน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตำบล 6 ตำบล ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 (น้ำเชี่ยว ตราด) และมูลนิธิกองทุนไทย

2. ผลการดำเนินงานโครงการ

2.1 กิจกรรมตามวัตถุประสงค์โครงการ มีกิจกรรมและก่อให้เกิดผลลัพธ์ดังนี้

1) เกิดศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบขึ้นที่บ้านเปร็ดใน ที่อาคารที่จัดแสดงซากปลาวาฬใกล้กับที่ตั้งกลุ่มออมทรัพย์บ้านเปร็ดใน โดยจัดพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2555 มีท่านอธิบดี กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นประธานในพิธี

2) ชุมชนมีข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการวางแผนจัดการการทรัพยากรและพัฒนาชุมชน โดยข้อมูลพื้นฐานของชุนชนนำร่องทั้ง 7 แห่ง ขณะนี้อยู่ระหว่างออกแบบจัดพิมพ์รายงานฉบับสมบูรณ์

3) เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน มีการรวบรวมบทเรียน องค์ความรู้ และรายชื่อผู้รู้ รวมถึงมีการทำงานวิจัยในรูปแบบกรณีศึกษา จำนวน 11 เรื่องซึ่งได้จัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ในงานสัมมนาต่างๆ แล้ว

4) มีการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์โครงการ ได้แก่ แผ่นพับ โรลอัพ อัลบั้มรูปกิจกรรม มีการเผยแพร่กิจกรรมต่างๆ ผ่านเคเบิ้ลทีวีของจังหวัดตราด การออกอากาศรายการสาระดีดีกับรีคอฟ ผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประทศไทยจังหวัดตราด สื่อสารผ่านทางเฟสบุ๊ค (FACEBOOK) มีการจัดทำหนังสือแนวทางในติดตามการฟื้นฟูป่าชายเลนในนากุ้งร้าง และการสำรวจป่า เพื่อประเมินการกักเก็บคาร์บอน

5) เกิดองค์ความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ได้แก่การฟื้นฟูป่าชายเลนใน นากุ้งร้าง โดยใช้องค์ความรู้ของชุมชน และการประยุกต์เครื่องมือในท้องถิ่น เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล โดยมีการเก็บข้อมูลภาคสนาม รวม 6 ครั้ง ความรู้ด้านการสำรวจป่า เพื่อประเมินการกักเก็บคาร์บอน รวมถึงประเด็นความเข้าใจเรื่องป่าชายเลนและความมั่นคงทางอาหาร

6) เกิดความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ทั้งในจังหวัดและองค์กรภายนอก โดยมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างศักยภาพให้กับชุมชนในเครือข่าย จากสำนักงานศาลจังหวัดตราด เช่น การอบรมกฎหมายและสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร การประชุมเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตราด การประชุมเครือข่ายเฝ้าระวังและรายงานสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตราด การประชุมเครือข่าย 6 ตำบลในการดูแลทรัพยากรป่าชายเลน เวทีทะเลไทยกับสิทธิชุมชน First Annual Coastal Forum on Building Coastal Resilience in Vietnam, Cambodia, and Thailand และเวทีสนทนาเชิงนโยบาย การปฏิรูปการจัดการที่ดิน-ป่าไม้

7) เกิดกระบวนการพัฒนากลไกกองทุน พร้อมทั้งให้การสนับสนุนงบประมาณกองทุนรวมทั้งสิ้น 250,000 บาท ในชุมชนนำร่อง 5 แห่ง ได้แก่ อ่าวขาม ท่าระแนะ ท่าตะเภา พรงลำบิด และท้ายเขา

8) เกิดกลไกการประสานงานในระดับจังหวัด ภายใต้ชื่อ “คณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ” เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดมีคำสั่งแต่งตั้ง เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2555 พร้อมทั้งจัดประชุมเพื่อแนะนำโครงการ ตลอดจนรับฟังความเห็น ให้มีการจัดประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ เพื่อรายงานผลการดำเนินงานโครงการ รอบ 6 เดือน ตลอดจนรับฟังความเห็น และข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงาน

9) เกิดแนวคิดในการพัฒนาสถาบันชุมชนเปร็ดใน

10) สร้างหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมกับชุมชนและโรงเรียนบ้านเปร็ดใน

11) รวมรวมบทเรียนในการพัพนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน

2.2 การบริหารงานโครงการ

1) จัดจ้างทีมสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ ทีมสำรวจข้อมูลพื้นฐานก่อนเริ่มดำเนินงานโครงการ ผู้ชี่ยวชาญ ผู้ช่วยนักวิจัย และวิทยากรอบรม

2) จัดจ้างและพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่โครงการ

3) จัดหาและเช่าสำนัก

4) การประสานความร่วมมือในการทำงานกับภาคี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

5) การติดตามประเมินผลโครงการจากแหล่งทุน เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานโครงการ

6) จัดเวทีพัฒนาแผนการดำเนินงานโครงการระยะที่ 2 ร่วมกับตัวแทนชุมชนนำร่องโครงการทั้ง 7 แห่ง และนำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ และคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต (NCB)

3. ปัญหาอุปสรรค

ปัญหาอุปสรรค ที่พบระหว่างการดำเนินงานโครงการ คือ

3.1 การเริ่มดำเนินงานและจัดจ้างเจ้าหน้าที่โครงการล่าช้า ส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมและการบริหารงบประมาณโครงการ

3.2 การส่งต่อข้อมูลระหว่างทีมสำรวจข้อมูลกับเจ้าหน้าที่โครงการล่าช้า ทำให้ขาดฐานข้อมูลในการดำเนินงาน

3.3 การสร้างความคุ้นเคยกับชุมชนในช่วงเริ่มต้นทำงานของเจ้าหน้าที่โครงการ เนื่องจากชุมชนในพื้นที่ยังไม่รู้จักและคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่โครงการซึ่งเข้ามาดำเนินงานในพื้นที่ใหม่ จึงต้องอาศัยระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคย และไว้เนื้อเชื่อใจ โดยเฉพาะใน 6 ชุมชนนำร่องที่รีคอฟพึ่งเริ่ม

3.4 การมีหน่วยงานที่ทำงานซ้ำซ้อนกันในพื้นที่โครงการ ส่งผลให้เกิดความสับสนในชุมชนในการเข้า มาดำเนินงานโครงการขององก์กรภายนอก

3.5 สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน เช่น ความต้องการใช้เนื้อไม้มีมากและราคาสูง ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในชุมชนที่ชุมชน การที่มีกลุ่มทุนนำเรือเข้ามาคราดหอยบริเวณ อ่าวตราด ส่งผลกระทบต่อประมงพื้นบ้านและทรัพยากรชายฝั่ง เป็นต้น

3.6 ฤดูกาลและการประกอบอาชีพของชุมชน เนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ในพื้นที่โครงการประกอบอาชีพหลักด้านการเกษตร และการประมง รวมทั้งจังหวัดตราดฝนตกค่อนข้างชุก ส่งผลทำให้กิจกรรมบางอย่างล่าช้าและไม่เป็นไปตามแผน

4. ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงาน

ปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวกต่อการดำเนินงานโครงการ ได้แก่

4.1 การให้การสนับสนุนแนวคิดการดำเนินงานโครงการจากท่านผู้ว่าราชการจังหวัดตราด ส่งผลให้การทำงานในพื้นที่ร่วมกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความราบรื่นยิ่งขึ้น

4.2 การประสานการดำเนินงานร่วมกับโครงการอื่นของรีคอฟในพื้นที่ ได้แก่ การเข้ามาดำเนินกิจกรรมของโครงการต้นกล้าในป่าใหญ่กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชุมชนเปร็ดในและท้ายเขา และโครงการ วีจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เรื่อง *"เสริมศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการภูมินิเวศป่าไม้เพื่อการแก้ไขและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ"* ในพื้นที่ชุมชนอ่าวกรูด(คลองหลอด) ช่วยสนับสนุนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ และครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น

4.3 การจัดจ้างผู้ช่วยนักวิจัยและที่ปรึกษาเพื่อช่วยสนับสนุนการดำเนินงาน ด้านการพัฒนากองทุนเพื่อการจัดการป่าชายเลน การเก็บข้อมูลงานวิจัย รวบรวมองค์ความรู้ และบทเรียนที่มีอยู่แล้วในชุมชน ซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โครงการฯ ได้เป็นอย่างดี

สรุปและข้อเสนอจากการประเมินผล

การดำเนินงานโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ ในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด ซึ่งดำเนินการในช่วงเดือนกรกฎาคม 2554 – มีนาคม 2556 โดย RECOFTC ภายใต้การสนับสนุนจาจโครงการ MFf ที่ผ่านมาพบว่า ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีในด้านผลผลิตและผลลัพธ์ของวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 2 ประการ ได้แก่ ศักยภาพของชุมชนนำร่องในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่ 6 ตำบล ของอำเภอเมืองและอำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด เกิดการพัฒนาเพิ่มขึ้นและแนวคิดศูนย์เรียนรู้ชุมชนได้รับการพัฒนาสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งและเกิดการขยายผล

สำหรับผลการประเมินความพึงพอใจของผู้นำชุมชนและผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆต่อผลผลิตการดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก – มากที่สุด โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่มากที่สุด คือ การฝึกอบรมและศึกษางานเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรชุมชนและชายฝั่งอย่างยั่งยืน และการจัดตั้งเครือข่ายชุมชน ทั้งนี้การดำเนินงานอาจมีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้าง ได้แก่ ผู้นำบางคนมีภาระรับผิดชอบหลายด้าน เยาวชนและชาวบ้านบางคนยังไม่ให้ความร่วมมือกับโครงการได้มากเท่าที่ควร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้การสนับสนุนโครงการ ฯลฯ แต่ปัญหาอุปสรรคเหล่านี้ไม่สู้มีผลต่อการดำเนินงานโครงการมากนัก นอกจากนี้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นว่า ควรขยายการดำเนินงานโครงการออกไปอีก เนื่องจากต้องการให้การดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตของภายในชุมชนและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนเป็นการต่อเนื่อง

ในการประเมินผลครั้งนี้มีข้อเสนอต่อ RECOFTC โครงการ MFF และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญและสนับสนุนการดำเนินโครงการ โดยการบรรจุในแผนการดำเนินงานที่มีงบประมาณและสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม
2. ควรมีผู้นำรุ่นใหม่โดยเน้นเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบการดำเนินงานโครงการมากยิ่งขึ้น เพื่อความยั่งยืนของการจัดการทรัพยากรชุมชน
3. ควรมีการสร้างจิตสำนึกให้แก่คนในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการทรัพยากรชุมชน และทรัพยากรชายฝั่งร่วมกัน
4. ควรสนับสนุนให้กองทุนการจัดการป่าชายเลนชุมชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีกลไกการบริหารจัดการกองทุนที่โปร่งใสและตรวจสอบได้
5. ควรร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เข้ามาดำเนินงานในลักษณะเดียวกันหรือเชื่อมโยงกันในชุมชน เพื่อลดความซ้ำซ้อนและทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
6. ชุมชนควรร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการผลักดันให้มีการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
7. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนควรมีวัสดุอุปกรณ์ การดำเนินงานให้ครบถ้วนและสอดคล้องกับศักยภาพของศูนย์ โดยมีการจัดทำฐานข้อมูลและรวบรวมองค์ความรู้ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

8. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำบทเรียนความสำเร็จจากการดำเนินงานในการขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ เพื่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

9. ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการให้สาธารณะชนได้รู้จักอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มโอกาสให้ชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน รวมทั้งการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้อง เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ Homestay การจำหน่ายของที่ระลึก ฯลฯ

10. ควรมีการส่งเสริมเครือข่ายให้ดำเนินการโครงการต่อไปในระยะที่ 2 เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่ดีขึ้น รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นของทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลน ซึ่งควรได้รับการจัดการไปสู่ความยั่งยืนที่เป็นการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต (2555) **รายงานการสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชาติเรื่องการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง** กรุงเทพมหานคร โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (ประเทศไทย)

พงษ์พันธุ์ เธียรหิรัญและคณะ 2556 **รายงานการวิจัย เรื่อง การประเมินหลักสูตรการศึกษาทางไกล เรื่องการดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง** นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รัตนติกา เพชรทองมาและลัดดา วิไลศรี (2556) **ต้นกล้าแห่งการเติบโตกว่าจะเป็นพลังต้นกล้าในป่าใหญ่** กรุงเทพมหานคร บริษัทดูมายาเบส จำกัด

ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิค (2555) **ศูนย์เรียนรู้ชุมชน : การจัดการองค์ความรู้เพื่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและชายฝั่งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชนในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด** กรุงเทพมหานคร กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคตและศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิค

_____ (2556) **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชนในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด** กรุงเทพมหานคร ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิค

Stufflebeam , D.L. (1971) **The Relevance of the CIPP Evaluation Model for Educational Accountability** U.S.A., Ohio State Univ., Columbus Evaliation Center.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แนวทางการประเมินผลโครงการ

1. สรุปการดำเนินงานโครงการศูนย์เรียนรู้หกตำบล
2. ประเมินโครงการโดยใช้ CIPP Model ในหกด้าน ดังนี้

2.1 ประเมินความสำเร็จในเชิงปริมาณตามวัตถุประสงค์และผลผลิตของโครงการ

วัตถุประสงค์	ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงาน
วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลผลิตที่ 1 ผลผลิตที่ 2 ผลผลิตที่ 3		
วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลผลิตที่ 1 ผลผลิตที่ 2 ผลผลิตที่ 3		

2.2 ประเมินเชิงคุณภาพของ C-Context สภาพแวดล้อมก่อนดำเนินโครงการ

เชิงบวก(แข็ง)	เชิงลบ(อ่อน)

2.3 ประเมินเชิงคุณภาพ I-Input ทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการ

เชิงบวก(แข็ง)	เชิงลบ(อ่อน)

ภาคผนวก ก (ต่อ)

2.4 ประเมินเชิงคุณภาพของ P-Process กระบวนการดำเนินงานโครงการ

เชิงบวก(แข็ง)	เชิงลบ(อ่อน)

2.5 ประเมินเชิงคุณภาพของ P-Product ผลผลิตตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

เชิงบวก(แข็ง)	เชิงลบ(อ่อน)

2.6 ประเมินเชิงคุณภาพ C-Context สภาพแวดล้อมหลังดำเนินโครงการ หรือ Impact ที่เกิดขึ้น

เชิงบวก(แข็ง)	เชิงลบ(อ่อน)

3. ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน
4. ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานต่อไป
5. การประเมินความพึงพอใจต่อผลผลิตของโครงการ

ภาคผนวก ข

กำหนดการ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อประเมิน ติดตามผลและเรียนรู้

โครงการศูนย์เรียนรู้ชุมชนหกตำบล จังหวัดตราด :

การจัดการองค์ความรู้ เพื่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและชายฝั่งอย่างยั่งยืน

วันที่ 3 – 4 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเสม็ด จังหวัดตราด

วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2556	
08.45 – 09.45 น.	ออกเดินทางด้วยสายการบิน Bangkok Airway จากกรุงเทพ ฯ ไปตราด (PG301)
10.00 – 13.00 o.	ดูงานในพื้นที่ตัวอย่างของโครงการศูนย์เรียนรู้หกตำบล และรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 13.30 น.	กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมอบรมโดยผู้แทนจากเครือข่ายหกตำบลและ RPECOFTC เปิดการประชุมและชี้แจงวัตถุประสงค์โดย คุณสมศักดิ์ พิริยโยธา จากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
14.00 – 15.00 น.	รายงานผลการดำเนินงานโดย PECOFTC และเครือข่ายหกตำบล
15.00 – 15.20 น.	บรรยายวัตถุประสงค์ในการอบรม การประเมินแบบ CIPP Model เรื่องเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 6 ขั้นตอน ดำเนินรายการโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต เวชกิจ จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
15.30 – 17.00 น.	เริ่มกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการด้วยการใช้ CIPP Model ในการประเมินผลโครงการ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการ 6 ขั้นตอน
วันอาทิตย์ที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2556	
09.00 – 12.00 น.	ประเมินโครงการแบบ CIPP Model (ต่อ)
12.00 – 13.00 น.	อาหารกลางวัน
13.00 – 16.00 น.	การระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะและความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการ
16.00 – 17.00 น.	นำเสนอผลการประเมินและสรุปบทเรียน
17.30 น.	เดินทางกลับ
18.40 – 19.40 น.	เดินทางด้วยสายการบิน Bangkok Airway จากตราด ไปกรุงเทพ (PG308)

ภาคผนวก ค

รายนามผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อประเมินผลโครงการ

ชื่อ – สกุล	เครือข่าย / ที่อยู่สำหรับติดต่อ	เลขหมายโทรศัพท์
นายศุภกิจ ห้วงน้ำ	16 ม.2 ต.ห้วงน้ำขาว อ.เมือง จ.ตราด	
นายสมพงษ์ ห้วงน้ำ	31 ม.3 ต.ห้วงน้ำขาว อ.เมือง จ.ตราด	086-153-5012
นายมาโนช ผึ้งรั้ง	1/2 ม.2 ต.ห้วงน้ำขาว อ.เมือง จ.ตราด	086-149-7827
นายมานิตย์ ฉายศิริ	84 ม.5 อ.อ่าวใหญ่ อ.เมือง จ.ตราด	089-933-7872
นายสายชล สุเนตร	60 ม.2 ต.หนองคันทรง อ.เมือง จ.ตราด	081-161-6694
นายสัญชัย เกาะลอย	17/5 ต.หนองคันทรง อ.เมือง จ.ตราด	089-753-2793
นายประเมิน ภูมิมาโนช	บ้านท้ายเขา ต.น้ำเชี่ยว อ.แหลมงอบ จ.ตราด	
นางสาวเยาวภา ภูมินาโนช	บ้านท้ายเขา ต.น้ำเชี่ยว อ.แหลมงอบ จ.ตราด	
นายประทีป ถนอมชาติ	บ้านท่าตะเภา ต.หนองเสม็ด จ.ตราด	
นายเสวี ใจเที่ยง	บ้านท่าตะเภา ต.หนองเสม็ด จ.ตราด	
นางนวลนภา ศรประดิษฐ์	บ้านท่าระแนะ ต.หนองคันทรง จ.ตราด	
นายสมชาย ศรประดิษฐ์	บ้านท่าระแนะ ต.หนองคันทรง จ.ตราด	
นายวินัย บุยล้อม	สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 45	084-781-7337
นางสาวสมพร ไกรสมุทร	บ้านอ่าวขาม ต.อ่าวใหญ่ จ.ตราด	089-931-2439
นายอธิรัตน์ การต่ายจันทร์	กรรมการหมู่บ้านอ่าวกรูด จ.ตราด	
นายอำนวย ชูมณี	กลุ่มอนุรักษ์เปร็ดใน จ.ตราด	089-248-7813
นางสาวดวงรัตน์ ถนอมวงษ์	กลุ่มอนุรักษ์บ้านท้ายเขาน้ำเชี่ยว จ.ตราด	089-543-0470
นายรักเล่ห์ ภูมิมาโนช	กลุ่มอนุรักษ์บ้านท้ายเขาน้ำเชี่ยว จ.ตราด	089-932-5623
นายไตรรัตน์ เรือนนาม	สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 จ.ตราด	084-868-3033
นายวิธร จันทุมา	กลุ่มอนุรักษ์บ้านปากคลองน้ำเชี่ยว จ.ตราด	085-3267966
นางสาวสมหญิง สุนทรวงษ์	RECOFTC Thailand	089-788-6913
นายรัตน์กวี บุญเมฆ	RECOFTC Thailand	081-751-1278
นางสาวศิริพร ศรีอร่าม	โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต (MFF)	088-635-4449
นางสาวภัสสรกาญจน์ วรผลึก	โครงการป่าชายเลนเพื่ออนาคต(MFF) /Chapman University, USA	(+1)917-972-0072
นามสมศักดิ์ พิริยโยธา	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	081-173-1154
รศ.ดร.ดุสิต เวชกิจ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	081-815-4566

ภาคผนวก ง

งบประมาณดำเนินการตามกิจกรรมโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย
การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชนในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด

กิจกรรม	งบประมาณ (U.S.$)	
	MFF	RECOFTC
<u>ทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุนการเพิ่มศักยภาพชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งได้รับการพัฒนา</u>		
1. การปรับปรุงสถานที่เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้บ้านเปร็ดใน	3,000	
2. องค์ความรู้ ประสบการณ์และบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนได้รับการพัฒนาและรวบรวมและเผยแพร่	24,500	6,500
<u>ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืนเพิ่มขึ้น</u>		
1. การอบรมให้ความรู้และเผยแพร่องค์ความรู้ ประสบการณ์และบทเรียน	15,500	3,500
<u>ความร่วมมือระหว่างชุมชนในเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพิ่มขึ้น</u>		
1. การจัดตั้งกองทุนการจัดการป่าชายเลนชุมชน ได้รับการจัดตั้งและมีกลไกในการบริหารจัดการ	11,500	3,000
2. แผนการจัดการป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่งในชุมชน ได้รับการพัฒนาและมีการดำเนินการ	3,500	3,000
รวมค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรม	**58,000**	**16,000**
<u>ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการโครงการ</u>		
1. การติดต่อประสานงาน	1,500	
2. การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน	7,200	
3. สำนักงานและวัสดุ	7,000	
4. การเดินทาง น้ำมันเชื้อเพลิงและการบริหารจัดการ	18,000	1,000
5. บุคลากร	43,000	
รวมค่าใช้จ่ายในการบริหารโครงการ	**76,700**	**1,000**
รวมค่าใช้จ่ายทุกกิจกรรม	134,700	
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	13,470	
รวมทั้งสิ้น	**148,170**	**17,000**

ภาคผนวก จ

สรุปผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์โครงการ

ชื่อโครงการ : โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชน ผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชน ในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด

ระยะเวลา : ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2554 ถึง มีนาคม 2556 (21 เดือน)

วัตถุประสงค์เชิงพัฒนา

เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนที่มีการจัดตั้งขึ้นแล้ว ในด้านการถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาปรับปรุงวิธีการจัดการทรัพยากร เพื่อให้แน่ใจว่าจะมีการจัดการระบบนิเวศชายฝั่งอย่างยั่งยืน และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ชายฝั่งได้รับการคุ้มครองและมีการพัฒนาปรับปรุง

วัตถุประสงค์ที่ 1 : ศักยภาพของชุมชนนา ร่องในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ในพื้นที่ 6 ตำบลของอำเภอเมือง และอำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด เกิดการพัฒนาเพิ่มขึ้น

ผลลัพธ์ที่ 1 ทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุนการเพิ่มศักยภาพชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ได้รับการพัฒนา

ผลผลิต 1.1 มีการปรับปรุงศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านเปร็ดใน

กิจกรรมหลัก	ตัวชี้วัด	กำหนดเสร็จ	ผลการดำเนินงาน
1.1.1 ปรับปรุงสถานที่ที่ชุมชนเลือกเป็นสำนักงานของศูนย์เรียนรู้บ้านเปร็ดใน	การปรับปรุงสถานที่เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้บ้านเปร็ดในเสร็จสิ้นในปีที่หนึ่งของการดำเนินโครงการ	31 ธ.ค. 2554	1) ดำเนินการปรับปรุงศูนย์เรียนรู้ชุมชนเปร็ดในร่วมกับตัวแทนชุมชนและเยาวชนตามแผนที่ได้ออกแบบร่วมกับทีมโอเพ่นสเปช และดำเนินการแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2555 2) จัดพิธีเปิดศูนย์เรียนรู้ชุมชนเปร็ดในอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2555 โดยท่านอธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 3) มีการใช้ศูนย์ในกิจกรรมของชุมชนและการต้อนรับผู้มาศึกษาดูงาน ในรอบปีพ.ศ. 2555 มากกว่า 20 คณะ จำนวนรวมประมาณ 1,000 คน
1.1.2 จัดซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น เฟอร์นิเจอร์ เครื่องเขียน และนิทรรศการ	อุปกรณ์และนิทรรศการสำหรับศูนย์เรียนรู้ได้รับการจัดหาและติดตั้งในปีแรกของการดำเนินโครงการ	31 ธ.ค. 2554	1) จัดซื้อเครื่องฉายแอลซีดี จอรับภาพ Laptop และอื่นๆ โดยชุมชนได้ใช้วัสดุอุปกรณ์ดังกล่าวในกิจกรรมสาธารณะ และการบริการของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ผลผลิต 1.2 องค์ความรู้, ประสบการณ์ และ บทเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนได้รับการรวบรวมและพัฒนาเพิ่มเติม

กิจกรรมหลัก	ตัวชี้วัด	กำหนดเสร็จ	ผลการดำเนินงาน
1.2.1 รวบรวมข้อมูลพื้นฐานและ บทเรียนของชุมชน	- ข้อมูลของชุมชนเปร็ดในและชุมชนนำร่องได้รับการเผยแพร่ในช่วง 6 เดือนแรกของการดำเนินโครงการ - รายการของชุดความรู้และรายชื่อผู้รู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืนได้รับการรวบรวมในช่วง 6 เดือนแรกของการดำเนินโครงการ	31 ธ.ค. 2554	2) ทีมสำรวจข้อมูลวิเคราะห์ผลศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนนำร่อง 7 ชุมชน ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทางสังคม เศรษฐกิจ การจัดการและการใช้ทรัพยากร รวมถึงองค์ความรู้ชุมชนแล้วเสร็จ อยู่ในขั้นตอนการออกแบบเพื่อจัดพิมพ์ในรูปแบบข้อมูลพื้นฐานชุมชนนำร่องทั้ง 7 แห่ง
1.2.2 ออกแบบกระบวนการในการ รวบรวมประสบการณ์และบทเรียนของชุมชนเกี่ยวกับ	- ชุดความรู้และบทเรียนอย่างน้อย 5 ประเด็น ได้รับการรวบรวมในช่วงเฟสแรกของโครงการ(รายงานองค์ความรู้ที่มี	- 31 ธ.ค. 2555	โครงการได้รวบรวมองค์ ความรู้และรายชื่อผู้รู้ของชุมชนเปร็ดใน ผ่านกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม และจัดนิทรรศการแสดงไว้ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ซึ่งโครงการได้สรุปองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วในชุม

การจัดการ ทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน รวมทั้ง รวบรวมรายชื่อของ ผู้รู้ผ่านกระบวน การประชุมเชิงปฏิบัติการ	อยู่แล้ว 5 ประเด็น) - นำ 6 บทเรียนจากชุมชนนำร่องไปใช้ เป็นเครื่องมือในการฝึกอบรม		ชนทั้งหมด 11 ประเด็น ได้แก่ 1) การจัดการน้ำโดยชุมชน (เปร็ดใน) 2) เครือข่ายเยาวชนต้นกล้าในป่าใหญ่ (กลุ่มลูกไม้ป่าเลน-เปร็ดใน และ ค คนต้นน้ำ - ท้ายเขา) 3) สมุนไพรจากป่าชายเลน (เปร็ดใน) 4) การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการพัฒนาระบบเกษตร (เปร็ดใน) 5) เครื่องมือประมงพื้นบ้าน (พรงลำบิด) 6) การฟื้นฟูป่าหน้าทะเล (อ่าวขาม) 7) การจัดการธนาคารปูม้า (อ่าวกรูด) 8) มูลค่าทางเศรษฐกิจของจาก (ท่าตะเภา) 9) มูลค่าทางเศรษฐกิจของหอยพอก (ท่าระแนะ) 10) การจัดการจากร่วมกัน (พรงลำบิดและท่าตะเภา) และ 11) บทบาท อบต.ในการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง (หนองคันทรง)
กิจกรรมหลัก	**ตัวชี้วัด**	**กำหนดเสร็จ**	**ผลการดำเนินงาน**
1.2.3 ผลิตและเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้รับการรวบรวมผ่านสื่อประเภทต่างๆ เช่น โปสเตอร์คู่มือและหนังสือ เป็นต้น	- มีการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้อย่างน้อย 2 ประเภท - ประวัติศาสตร์ชุมชนเปร็ดใน - เอกสารข้อมูลพื้นฐานและองค์ความรู้	- 31 ธ.ค. 2555	โครงการมีการผลิตสื่อต่างๆ ได้แก่ 1) รวมรวบข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนเปร็ดใน พัฒนาการจัดการป่าชายเลน ฯลฯ และจัดทำนิทรรศการเผยแพร่ พร้อมทั้งจัดทำแผนที่จำลองภูมิประเทศ เพื่อจัดแสดงไว้ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชน 2) ผลิตแผ่นพับและโรลอัพเพื่อแนะนำโครงการและชุมชนนำร่องทั้ง 7 แห่ง 3) ออกอากาศการประชุมแนะนำและปรึกษาหารือโครงการทางเคเบิ้ลทีวีจังหวัดตราด (เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2554) 4) ออกอากาศรายการ “สาระดีดีกับรีคอฟ” ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดตราด (สวท.ตราด) ทางคลื่น เอฟเอ็ม 97.25 MHz. ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา

			11.10-11.20 น. ตั้งแต่เดือนมีนาคม-ธันวาคม 2555 เพื่อแนะนำเกี่ยวกับรีคอฟ ความเป็นมาของโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชน ในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด จุดเด่นของชุมชนนำร่องทั้ง 7 แห่ง ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง 5) จัดทำอัลบั้มรูปการดำเนินกิจกรรมโครงการ (Photo Album) 6) สื่อสารเกี่ยวกับโครงการผ่านทาง Facebook โดยมีผู้สนใจเข้ามาเยี่ยมชมและเข้ามากดไลค์ (Like) จำนวน 288 คน (ข้อมูล ณ มีนาคม 2556) 7) เผยแพร่ประสบการณ์ของชุมชนเปร็ดในในการปรับตัวและแก้ไขต่อสถานการณ์ภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงในเวที และเอกสารประกอบการสัมมนา 8) จัดทำคู่มือ 2 เรื่อง ได้แก่ แนวทาง “การประเมินและติดตามการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลนบนพื้นที่นากุ้งร้างอย่างมีส่วนร่วม” และการประเมินสภาพป่าและการกักเก็บคาร์บอนในป่าชายเลนอย่างมีส่วนร่วม” 9) จัดทำเอกสารรวบรวมบทเรียนองค์ความรู้ทั้ง 11 เรื่อง เพื่อใช้ประกอบการสัมมนาการจัดการองค์ความรู้ท้องถิ่นฯ
กิจกรรมหลัก	**ตัวชี้วัด**	**กำหนดเสร็จ**	**ผลการดำเนินงาน**
1.2.4 สร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการใน ประเด็นเฉพาะ ได้แก่ การประเมินและติดตามการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลนบนพื้นที่นากุ้งร้าง และการประเมินการเก็บกั	- องค์ความรู้และเครื่องมือใหม่ๆ ได้รับการพัฒนาและทดสอบในชุมชนเปร็ดในและชุมชนนำร่อง - แนวทาง/คู่มือการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ 2 เรื่อง	- 30 ก.ค. 2555 (รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม) - 31 ธ.ค. 2555	โครงการมีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม 3 เรื่องได้แก่ 1) โครงการร่วมกับทีมวิจัยจากมูลนิธิกองทุนไทย ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เรื่อง “การประเมินและติดตามการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลนบนพื้นที่นากุ้งร้าง” ร่วมกับตัวแทนนักวิจัยชุมชนบ้านเปร็ดในที่ร่ว

กคาร์บอน เป็นต้น เพื่อสร้างเครื่องมือที่เหมาะสมและพัฒนาคู่มือในการ ดำเนินงานประเด็นที่เกี่ยวข้อง			มเป็นทีมในการเก็บข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย แกนนำ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและแกนนำ กลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน โดยมีการจัดทำรายงานการวิจัยหลังจากทำการเก็บข้อมูลภาคสนามครบรอบ 1 ปี และจัดทำคู่มือแนวทางการติดตามการฟื้นฟูฯ 2) โครงการร่วมกับแผนงานประเทศไทยรีคอฟ ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เรื่อง “เสริมศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการภูมินิเวศป่าไม้เพื่อการแก้ไข และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” เพื่อประเมินสภาพป่าและการกักเก็บคาร์บอนของป่าชายเลนชุมชนบ้านอ่าวกรูด พร้อมทั้งสรุปผลการประเมิน การกักเก็บคาร์บอนในป่าชายเลน พื้นที่ 461 ไร่ ของบ้านอ่าวกรูด ซึ่งสามารถกักเก็บคาร์บอนได้ประมาณ 9,000 ตัน และ 3) โครงการและผู้ช่วยนักวิจัยร่วมกับชุมชนพรงลำบิด ศึกษาข้อมูลเรื่องป่าชายเลนและความมั่นคงทางอาหาร กรณีศึกษาบ้านพรงลำบิด และจัดทำรายงานผลการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกรณีศึกษาที่ได้บรรจุในเอกสารเผยแพร่ในการสัมมนาการจัดสัมมนาการจัดการองค์ความรู้ท้องถิ่น “ศูนย์เรียนรู้ชุมชน : การ จัดการองค์ความรู้ เพื่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและชายฝั่งอย่างยั่งยืน”

ผลลัพธ์ที่ 2 ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งเพิ่มขึ้น

ผลผลิต 2.1 เกิดการฝึ กอบรมและการถ่ายทอดความรู้, ประสบการณ์ และบทเรียน

กิจกรรมหลัก	ตัวชี้วัด	กำหนดเสร็จ	ผลการดำเนินงาน
2.1.1 พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม, การอบรมวิทยากรกระบวนการใน ท้องถิ่น, และพัฒนาสื่อประกอบการ ฝึกอบรม (โปสเตอร์คู่มือ, เอกสาร เป็นต้น) สำหรับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น ผู้ใช้ทรัพยากรเยาวชน เป็นต้น	- หลักสูตรการฝึกอบรมและเอกสารประกอบ การฝึกอบรมอย่างน้อย 4 หลักสูตร ได้รับการ พัฒนาสาหรับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย	- 30 ก.ย. 2555 (พัฒนาหลักสูตรการอบรม 4 หลักสูตร รวมถึงบทเรียนจากการจัดการทรัพยากร ชายฝั่งอย่างน้อย 1 หลักสูตร)	โครงการพัฒนาหลักสูตรอบรมและคู่มือ รวม 4 หลักสูตร ได้แก่ 1) หลักสูตร “การวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วม” 2) คู่มือแนวทาง “การประเมินและติดตามการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลนบนพื้นที่นากุ้งร้างอย่างมีส่วนร่วม” 3) คู่มือและหลักสูตร “การประเมินสภาพป่าและการกักเก็บคาร์บอนอย่างมีส่วนร่วม” และ 4) แนวทาง “เรียนรู้แผนที่และจีพีเอสเบื้องต้น เพื่อสำรวจแนวเขตป่าชายเลนและการใช้ที่ดินปัจจุบันอย่างมีส่วนร่วม”
2.1.2 พัฒนาแนวทางสำหรับวิทยากรท้องถิ่น และจัดการฝึกอบรมให้กับวิทยากรท้องถิ่น	- มีการจัดการอบรมแก่วิทยากรชุมชนขึ้น 1 ครั้ง - มีระบบฐานข้อมูลผู้รู้ท้องถิ่นหรือวิทยากรชุมชน	31 ก.ค. 2555 (จัดอบรมแก่วิทยากรท้องถิ่น 20 คน และจัดทำรายงาน การอบรม 2 ครั้ง)	1) โครงการจัดอบรม “วิทยากรกระบวนการ” โดยได้เชิญวิทยากรจากสถาบันการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน โดยมีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 28 คน รวมทั้งจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาวิทยากรชุมชน โดยโครงการฯ ร่วมกับชุมชน และโรงเรียนเปร็ดในจัดกิจกรรมเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ชุมชน และการจัดการป่าชายเลนแก่นักเรียนชั้นประถม ศึกษาปีที่ 4 - 6 จำนวน 2 ครั้ง เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2555 และวันที่ 26 ธันวาคม 2555 โดยวิทยากรชุมชน 2 ท่านได้แก่ นายศุภกิจ ห้วงน้ำ และนายอำนวย ชูมณี เนื่องจากกิจกรรมล่าช้าด้วยข้อจำกัดของชุมชนที่มีภารกิจด้านการดูแลสวนผลไม้และสวนยาง จึงจัดได้เพียง 1

			ครั้ง ทั้งนี้ได้วางแผนในการอบรมเพื่อทบทวนการเป็นวิทยากรในแผนงานโครงการระยะที่ 2 ต่อไป 2) โครงการได้รวบรวมรายชื่อผู้รู้ท้องถิ่นไว้ในเอกสารข้อมูลพื้นฐานชุมชน
2.1.3 จัดการฝึกอบรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน และ	- มีการจัดฝึ กอบรม 4 ครั้ง สาหรับผู้นา ชุมชน, ผู้ใช้ทรัพยากร, เยาวชน, และ สมาชิก อบต./เทศบาล จากชุมชนเปร็ดใน	31 พ.ค. 2555 (จัด อบรม 2 ครั้ง พร้ อมทั้ง จัดทาคู่มือ)	โครงการร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องจัดอบรมในประเด็นต่างๆดังนี้ 1) จัดอบรมแก่ตัวแทนชุมชนนาร่องทั้ง 7 แห่ง เรื่อง “การวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วม” ระหว่างวันที่ 8-9 มีนาคม 2555
กิจกรรมหลัก	**ตัวชี้วัด**	**กำหนดเสร็จ**	**ผลการดำเนินงาน**
ประเด็นที่จำเป็นอื่นๆ ให้กับผู้นำชุมชน, เยาวชน, และ สมาชิก อบต. จากชุมชนเปร็ดในและชุมชนนำร่องทั้ง 6 ชุมชน - การติดตามทรัพยากรชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วม - การวางแผนการจัดการทรัพยากร ชายฝั่งอย่างยั่งยืน - การเขียนโครงการ - การระดมทุนและจัดการกองทุน ชุมชน 31 ก.ค. 2555 การประเมินการเก็บกักคาร์บอน 31 ก.ค. 2555	และชุมชนนำร่องทั้ง 6 ชุมชน โดยมีวิทยากรชุมชนที่ผ่านการฝึกอบรมเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้		2) โครงการร่วมกับทีมวิจัยจากมูลนิธิกองทุนไทย จัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เรื่อง “การประเมินและติดตามการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลนบนพื้นที่นากุ้งร้าง” ร่วมกับตัวแทนนักวิจัยชุมชนบ้านเปร็ดในที่ร่วมเป็นทีมในการเก็บข้อมูลซึ่งประกอบด้วย แกนนำ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน และแกนนำกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน 3) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การสำรวจประเมินสภาพป่าและคาร์บอนอย่างง่าย” ภายใต้โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม “เสริมศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการภูมินิเวศป่าไม้เพื่อการแก้ไขและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” แก่แกนนำชุมชนบ้านอ่าวกรูด 4) โครงการร่วมกับวิทยากรจากมูลนิธิกองทุนไทย จัดอบรมแก่ตัวแทนชุมชนนำร่องทั้ง

			7 แห่ง เรื่อง “การพัฒนาบริหารจัดการกลไกการเงินและการระดมทุน” เพื่อความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ระหว่างวันที่ 3 – 4 เมษายน 2555 5) จัดอบรมเรื่อง “การถ่ายภาพเพื่อสื่อความหมาย” โดยวิทยากรจากทีมช่างภาพมืออาชีพจากหน่วยงานต่างๆจำนวน 10 ท่าน แก่ตัวแทนชุมชนนำร่อง ณ ศูนย์โอทอปเทศบาลตำบลน้ำเชี่ยว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด เมื่อวันที่ 25-26 สิงหาคม 2555 โดยมีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 46 คน 6) โครงการร่วมกับสำนักงานอัยการจังหวัดตราด จัดอบรม เรื่อง “กฎหมายและสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร” แก่ตัวแทนชุมชนนำร่องและองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2555 ณ บ้าน ปูรีสอร์ทแอนด์สปา โดยมีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 45 คน

วัตถุประสงค์ที่ 2 : แนวคิดศูนย์เรียนรู้ชุมชน ได้รับการพัฒนา สนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็ง และเกิดการขยายผล
ผลลัพธ์ที่ 3 ความร่วมมือระหว่างชุมชนในเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพิ่มขึ้น
ผลผลิต 3.1 เกิดการจัดตั้งกองทุนเพื่อการจัดการป่ าชายเลน (สาหรับชุมชนเปร็ดในและชุมชนนาร่องทั้ง 6 ชุมชน) และกลไกในการบริหารจัดการกองทุนเพื่อสนับสนุนการดาเนินการตามแผนการจัดการ

กิจกรรมหลัก	ตัวชี้วัด	กำหนดเสร็จ	ผลการดำเนินงาน
3.1.1 สนับสนุนกระบวนการพัฒนา แผนการจัดการในระดับชุมชน	- ในชุมชนเปร็ดในแผนการจัดการป่าชาย เลนและทรัพยากรชายฝั่งได้รับการทบทวนและปรับปรุง - เกิดการพัฒนาแผนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในชุมชนนำร่องทั้ง 6 ชุมชน	31 ม.ค. 2555	1) โครงการจัดอบรมแก่ตัวแทนชุมชนนำร่องทั้ง 7 แห่ง เรื่อง "การวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วม" ระหว่างวันที่ 8-9 มีนาคม 2555 2) โครงการได้วางแผนร่วมกับชุมชนในทบทวนแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเปร็ดใน และอ่าวกรูด และพัฒนาแผนการจัดการฯ ในชุมชนนำร่องอีก 5 แห่ง เนื่องจากกระบวนการพัฒนาแผนการจัดการต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนถึงความสำคัญของการทำแผนฯ จึงยังไม่เกิดแผนการจัดการฯ ในโครงการระยะแรก ทั้งนี้ได้ถูกบรรจุไว้ในแผนการดำเนินงานในระยะที่ 2 ต่อไป
3.1.2 พัฒนายุทธศาสตร์ในการระดมทุนของชุมชนและกลไกในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์กองทุน	- มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการจัดการป่าชายเลนสำหรับชุมชนเปร็ดในและชุมชนนำร่องอีก 6 ชุมชน พร้อมทั้งแผนในการบริหารจัดการกองทุน	31 มี.ค. 2555 (พัฒนาแนวทางการดำเนินการของกองทุนเพื่อการจัดการป่าชายเลน)	1) โครงการร่วมกับวิทยากรจากมูลนิธิกองทุนไทย จัดอบรมแก่ตัวแทนชุมชนนำร่องทั้ง 7 แห่ง เรื่อง "การพัฒนา บริหารจัดการ กลไกการเงินและการระดมทุน" เพื่อความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ระหว่างวันที่ 3 – 4 เมษายน 2555 2) โครงการทบทวนกลไกกองทุนของชุมชนเปร็ดในและอ่าวกรูด 3) โครงการร่วมกับที่ปรึกษาพัฒนากลไกการบริหารจัดการกองทุน และสนับสนุนงบประมาณกองทุน แก่ชุมชนนำร่อง 5 แห่ง ชุมชนละ 50,000 บาท รวมทั้งสิ้น250,000 บาท ทั้งนี้ชุมชนมีส่วนสมทบรวม 44,500 บาท
3.1.3 พัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการในการจัดการทรัพยากร ชายฝั่ง/ป่าชายเลน และคณะกรรมการกองทุน ในด้านการจัดการกองทุนและ	- คณะกรรมการจัดการทรัพยากรและคณะกรรมการกองทุนอย่างน้อย 5 คนในแต่ละชุมชน ได้รับความรู้จากการ	31 ส.ค. 2555 (จัดอบรม 4 ประเด็น)	โครงการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพแก่ชุมชนนำร่องในประเด็นต่างๆ ได้แก่ 1) จัดการศึกษาดูงานแก่แกนนำชุมชนบ้านเปร็ดใน จำนวน 8 คน ในประเด็นการจัดตั้งเครือข่ายและพัฒนาสถาบันในการจัดการทรัพยากร ณ สถาบันพัฒนาทรัพยากรและเกษตรกรรมยั่งยืนแม่ทา ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ และประเด็นการจัดการป่าชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร ณ ป่าชุมชน

	ศึกษาดูงานและเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในระดับเครือข่าย		
กิจกรรมหลัก	**ตัวชี้วัด**	**กำหนดเสร็จ**	**ผลการดำเนินงาน**
การดำเนินการตามแผนการจัดการ - จัดการศึกษาดูงานเกี่ยวกับเครือข่ายและการจัดการทางสถาบัน - จัดเวทีในการแลกเปลี่ยนสำหรับคณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ชุมชนจากทั้ง 6 ตำบล			บ้านทุ่งยาว ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ระหว่างวันที่ 7-9 พฤศจิกายน 2554 2) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ “เหลียวหลัง แลหน้า บ้านเปร็ดใน” จำนวน 3 ครั้ง เพื่อทบทวนสถานการณ์ชุมชนและกำหนดทิศทางการจัดการเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันในการจัดการทรัพยากรป่าเลนและชายฝั่งโดยชุมชนอย่างมั่นคงและยั่งยืน 3) มีการพัฒนาและเชื่อมโยงชุมชนนำร่องทั้ง 7 แห่ง กับเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตราด (คอต.) เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากร และกลุ่มอนุรักษ์ โดยการจัดเวทีในการแลกเปลี่ยนในประเด็นสถานการณ์และสภาพปัญหาด้านทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมของจังหวัดตราด จำนวน 6 ครั้ง เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา และการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนต่อไป 4) จัดศึกษาดูงานกระบวนการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช และตรัง ระหว่างวันที่ 1-5 พฤศจิกายน 2555 โดยมีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 17 คน เป็นหญิง 4 คน นอกจากนี้โครงการฯ ได้สนับสนุนให้ตัวแทนชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่ง ได้เข้าร่วมเวทีสัมมนา อบรม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่างๆ ที่องค์กรอื่นเป็นผู้จัด ได้แก่ 4.1) การประชุมเครือข่ายเฝ้าระวังและรายงานสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตราด โดยสำนักทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จังหวัดตราด (ทสจ.ตราด) 4.2) การประชุมเครือข่าย 6 ตำบลในการดูแลทรัพยากรป่าชายเลน โดยสถานีพัฒนาทรัพยากรป่า ชายเลนที่ 4 (น้ำเชี่ยว ตราด) และ 45 (ด่านเก่า ตราด)

			4.3) เวทีทะเลไทยกับสิทธิชุมชน และ First Annual Coastal Forum on Building Coastal Resilience in Vietnam, Cambodia, and Thailand ระหว่างวันที่ 28 กุมภาพันธ์ – 2 มีนาคม 2555 ณ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี
กิจกรรมหลัก	**ตัวชี้วัด**	**กำหนดเสร็จ**	**ผลการดำเนินงาน**
			4.4) ตัวแทนชุมชนเปร็ดใน 4 คน เข้าร่วมเวทีสนทนาเชิงนโยบายการปฏิรูปการจัดการที่ดิน-ป่าไม้ ครั้งที่ 2 วันที่ 8 สิงหาคม 2555 ณ โรงแรมเชียงใหม่ฮิลล์ จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาดูงานรูปแบบการจัดการตนเองของตำลแม่กิ๊ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่างวันที่ 9-11 สิงหาคม 2555 4.5) ตัวแทนชุมชนนำร่องทั้ง 7 แห่งเข้าร่วมเวทีสัมมนาป่าชุมชนประจำปี 2555 ณ ชลพฤกษ์รีสอร์ท จังหวัดนครนายก ระหว่างวันที่ 13-14 พฤศจิกายน 2555 4.6) ตัวแทนชุมชนนำร่องในพื้นที่โครงการและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการจัดการภูมินิเวศป่าไม้กับผู้เข้าร่วมอบรมหลักสูตร Landscape Functions and People ระหว่างวันที่ 25-27 พฤศจิกายน 2555 4.7) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวใหญ่ และผู้ใหญ่บ้านเปร็ดใน เข้าร่วมเวทีสัมมนา “ชุมชนชายฝั่งรวมพลังฟื้นป่า นวัตกรรมล้ำค่าฝ่าวิกฤตโลกร้อน” ณ โรงแรมทวินโลตัส จังหวัดนครศรีธรรมราช ระหว่างวันที่ 13-14 ธันวาคม 2555 4.8) ค่ายเยาวชนรักษ์ป่าชายเลน เมื่อ วันที่ 18 – 20 มีนาคม 2556 ณ โรงเรียนบ้านเปร็ดใน ซึ่งจัดขึ้นโดยโรงเรียนบ้านเปร็ด ร่วมกับชุมชนเปร็ดใน ภายใต้การสนับสนุนจากสถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมละสิ่งแวดล้อม
3.1.4 จัดตั้งและเสริมสร้างความ เข้มแข็งของคณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อสนับสนุนความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน	- คณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อสนับสนุนความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน ได้รับการจัดตั้งและมีการปร		1) โครงการฯ ประสานงานกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตราด เพื่อเป็นผู้เสนอรายชื่อ คณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการฯ ให้ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดตราดแต่งตั้ง โดยทางผู้ว่าฯ มีคำสั่งจังหวัดตราด ที่ 235/2555 ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2555 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา “โครงการ เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยา

	ะชุมร่วมทุกๆ 2 เดือน		กรชายฝั่งโดยชุมชน ผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชนในพื้นที่ 6 ตำบล จังหวัดตราด” โดยคณะกรรมการฯ ประกอบด้วยตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดตราด และเจ้าหน้าที่โครงการรวม 19 คน
กิจกรรมหลัก	**ตัวชี้วัด**	**กำหนดเสร็จ**	**ผลการดำเนินงาน**
			2) โครงการจัดประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานโครงการในรอบ 6 เดือน ตลอดจนรับฟังความเห็น และข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานโครงการที่ผ่านมา จากคณะกรรมการที่ปรึกษา ตัวแทนชุมชนนำร่องทั้ง 7 ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชน และองค์กรสนับสนุน รวมทั้งสิ้น 3 ครั้ง
3.2.1 จัดการประชุมเพื่อปรึกษา หารือและวางแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชนร่วมกับคณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ชุมชนและภาคีความร่วมมือ	เกิดกระบวนการในการวางแผนยุทธศาตร์ที่มีภาคีความร่วมมือและคณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ชุมชน เข้าร่วม	31 ธ.ค. 2554	1) โครงการจัดประชุมแนะนำและปรึกษาหารือโครงการ เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2554 ณ โรงแรมบ้านปูรีสอร์ท ตำบลหนองคันทรง อำเภอเมือง จังหวัดตราด เพื่อรับฟังความเห็น และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงข้อเสนอโครงการครั้งสุดท้าย จากชุมชนนำร่องทั้ง 7 ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดตราด องค์กรสนับสนุนทุนในการดำนินงาน องค์กรภาคีในการดำเนินงาน รวมทั้งสิ้น 51 คน 2) โครงการจัดเวทีพัฒนาแผนงานโครงการระยะที่ 2 เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2555 ณ บ้านปูรีสอร์ท แอนด์สปา โดยมีตัวแทนจากชุมชนนำร่องเข้าร่วมทั้งหมด 28 คน 3) โครงการนำเสนอแผนการดำเนินงานโครงการระยะที่ 2 ต่อ คณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2555 ณ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2555 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในการประชุมประชุมคณะกรรมการประสานความร่วมมือระดับชาติด้านนิเวศป่าชายเลนเพื่ออนาคต (NCB) 4) โครงการจัดประชุมเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ 6 ตำบล เพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วยคณะ

			กรรมการและที่ปรึกษารวม 40 คน เพื่อเป็นกลไกในการประสานการทางานร่วมกัน การเจรจาต่อรองในประเด็นต่างๆ ตลอดจนการพัฒนาโครงการเพื่อเสนอแหล่งทุน
กิจกรรมหลัก	**ตัวชี้วัด**	**กำหนดเสร็จ**	**ผลการดำเนินงาน**
3.2.2 รวบรวมบทเรียนและประสบการณ์ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน	- บทเรียนการดำเนินการตามแผนการจัดการและการบริหารจัดการกองทุนได้รับการรวบรวมและเผยแพร่ให้กับชุมชนและผู้สนใจ		จากการดำเนินงานปรับปรุงและพัฒนาศูนย์ข้อมูลชุมชนบ้านเปร็ดใน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงานในงานสัมมนา “ศูนย์เรียนรู้ชุมชน: การจัดการองค์ความรู้เพื่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและชายฝั่งอย่างยั่งยืน” พบบทเรียน และแนวทางในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนดังนี้ 1) เป้าหมายการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน คือ เพื่อรวบรวมเผยแพร่ ต่อยอดและขยายผลองค์ความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่นและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ตลอดจนเป็นเวทีแลกเปลี่ยนสร้างความตระหนักรู้และสำนึกในการจัดการทรัพยากรร่วมกับภาคีหุ้นส่วนที่เกี่ยวข้อง 2) ปัญหาอุปสรรค และความท้าทาย ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่ผ่านมาคือ 2.1 ในระดับนโยบาย ระบบราชการมีระเบียบปฏิบัติหยุมหยิม ขาดความคล่องตัว มีการบริหารจัดการ แบบรวมศูนย์ สั่งการจากส่วนกลางไม่สอดคล้องกับ ความต้องการท้องถิ่น บุคลากรไม่เพียงพอ การโยกย้ายเจ้าหน้าที่ทำให้งานขาดความต่อเนื่อง ความไม่ต่อเนื่องของงบประมาณและนโยบายในการสนับสนุนงานของชุมชน 2.2 ในระดับชุมชน คนในชุมชนขาดความเข้าใจหรือตระหนักถึงความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ มุ่งทำมาหากินมากกว่า คนในชุมชนบางชุมชน ขาดจิตสำนึกไม่จริงใจ รับแต่ปาก แต่ไม่ปฏิบัติ 3) ปัจจัยที่สนับสนุน ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน คือ รัฐมีแผนและนโยบาย งบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ องค์ความรู้งานวิจัย งานวิชาการที่เป็นวิทยาศาสตร์ หน้าที่ตามกฎหมาย และได้รับความเชื่อถือ ในส่วนองค์กรชุมชนและแกนนำ มีความเข้มแข็ง มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ชุมชนมีผู้รู้ ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสืบทอดสู่เยาวชน และองค์ความรู้ที่มาจากการปฏิบัติจริง 4) แนวทาง และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุ

			มชนเพื่อชุมชนและทรัพยากรชายฝั่ง คือ
กิจกรรมหลัก	**ตัวชี้วัด**	**กำหนดเสร็จ**	**ผลการดำเนินงาน**
			4.1 รัฐ ท้องถิ่น และชุมชน ควรมียุทธศาสตร์เป้าหมายและแผนงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาวที่ต่อเนื่องมีการติดตาม ประเมินผลแผนงานในทุกระดับ 4.2 การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร การแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากหลากหลายภาคีข้ามเขตการปกครอง 4.3 การจัดการความรู้ระหว่างศูนย์ฯ และสร้างช่องทางสื่อสารประชาสัมพันธ์เผยแพร่บทบาทและภารกิจงาน 4.4 สร้างความตระหนักจิตอาสาให้แก่ผู้นำและชาวบ้าน 4.5 ประสานกับสถาบันการศึกษาเผื่อผลักดันหลักสูตรท้องถิ่น 4.6 ออกข้อบัญญัติจัดทำโซนพื้นที่ตามศักยภาพและความเหมาะสมของพื้นที่โดยชุมชน

ภาคผนวก ฉ

ประมวลภาพ